

Survey of the Need on the Continuing Education of Librarians in 14 Provinces of Southern Thailand

Siriphan Dejponkrang¹ Thapanee Theppaya²
and Paliwan Rongsawas³

¹M.A.(Library and Information Science),
E-mail : dsiriph@bunga.pn.psu.ac.th

²M.A.(Library and Information Science),

³M.A.(Library Science), Assistant Professor,
Department of Library Science, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University

Abstract

This research aimed to survey the needs of the public and their attitudes toward the offering of refresher courses and a continuing education program in Library and Information Science so that a 2-year continuing education program in Library and Information Science may be set up to meet such needs. The samples under this study were librarians and staff practitioners in 161 libraries under government agencies in 14 provinces of South Thailand. Two sets of questionnaires were mailed to all 161-target libraries. The turnout of the first set of returned questionnaires was 88 percent and of the second 77.7 percent. Data was analyzed by using percentage, arithmetic mean and standard deviation.

The research findings are as follows:

1. The majority or 83.8 percent of the respondents were females, with the age range of 31-40 years accounting for 60 percent. Those with a bachelor degree in library science accounted for 70 percent. With working experience ranging from 11 to 15 year of 33.8 percent and 55 percent of them have held a job position of library officers or library staff. 48.8 percent were satisfied with their job at a high level. The majority of 86.3 percent had no opportunities for further study in library science higher than their bachelor degree. Their taking part in professional activities, be they short course training, research, professional workshops, seminars and conferences was at a moderate level.

2. Concerning opinions on continuing education and its provision, all respondents regardless of their sex, age, education attainment, work experience and job position most strongly agreed that continuing education is essential to staff development and directly affects their academic and professional progress and in turn enhances their own capacity.

3. Regarding the knowledge and field of study classified by sex, age, education attainment, work experience and current job position, it was found library practitioners required a type of knowledge on information technology for data storage and services ranging from a high to a highest level. Top priorities of the knowledge to take courses in include knowledge and practical skills in utilizing various types of information technology in library system and library networks, varying types of working automation for library and information centers, library services and information systems as well as management information system (MIS). The knowledge to gain the least at a moderate level was the analytic study of Library of Congress Classification.

Recommendations given by respondents include the following: There should be workshops, seminar or training in library science on practical knowledge and "state of the art" topics for those library staff who find in need for it. Library administrators and related superiors should encourage library staff to take part in some professional training so that their knowledge gained will be beneficial and help enhance their regular working efficiency. In addition, the educational institutes offering library science programs and other institutes involved should cooperate in providing more continuing education opportunities for those who would like to further their education higher in the prospective field of library science.

Keywords : library and information science — continuing education,
continuing education - southern Thailand, library personnel

การสำรวจความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์ ใน 14 จังหวัดภาคใต้

สิริพันธ์ เดชพลกรัง¹ ฐะปะนีย์ เทพญา²
และ ผลิวัลย์ รongสวัสดิ์³

¹ศศ.ม.(บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์), อาจารย์
E-mail : dsiriph@bunga.pn.psu.ac.th

²ศศ.ม.(บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์), อาจารย์

³อ.ม.(บรรณารักษศาสตร์), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การสำรวจความต้องการและความคิดเห็นต่อการเปิดการศึกษาหลักสูตรต่อเนื่อง รวมทั้งการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เป็นจุดมุ่งหมายในการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปพิจารณาการเปิดการศึกษาหลักสูตรต่อเนื่อง (2 ปี) สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ บรรณารักษ์หรือผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด สังกัดหน่วยงานรัฐบาลใน 14 จังหวัดภาคใต้จำนวน 161 แห่ง โดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 2 ชุด และจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้ง 2 ชุด คิดเป็นร้อยละดังนี้ จำนวนแบบสอบถามชุดที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 88 จำนวนแบบสอบถามชุดที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 77.7 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 83.8 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 60 มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านบรรณารักษศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 70 มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในช่วง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.8 มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่หรือพนักงานห้องสมุดคิดเป็นร้อยละ 55 มีความพึงพอใจในวิชาชีพอยู่ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 48.8 ส่วนใหญ่ไม่เคยศึกษาต่อทางบรรณารักษศาสตร์ในระดับที่สูงกว่าวุฒิการศึกษาเดิม คิดเป็นร้อยละ 86.3 ผู้ปฏิบัติห้องสมุดเข้าร่วมกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการอบรมทางบรรณารักษศาสตร์ระยะสั้นเพื่อรับวุฒิบัตร การวิจัยหรือร่วมทำวิจัยทางวิชาชีพ และการร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาชีพ ในระดับปานกลาง

2. ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องและการจัดดำเนินการศึกษาต่อเนื่อง พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ทุกช่วงอายุ ไม่ว่าจะมียุติทางการศึกษาระดับใด หรือมีประสบการณ์ในการทำงาน และมีตำแหน่งงานในปัจจุบันแตกต่างกันเพียงใด ต่างก็เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่าการศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรและการศึกษาต่อเนื่องมีผลต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนาความสามารถเพิ่มขึ้น

3. ในด้านความรู้ที่ต้องการศึกษาเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิศาสตร์ทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่งงานในปัจจุบัน พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมีความต้องการความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บสารสนเทศและให้บริการสารสนเทศในระดับมากถึงมากที่สุด และความรู้ที่ต้องการศึกษาในระดับแรกๆ ได้แก่ ความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่างๆ กับงานห้องสมุด และระบบเครือข่ายห้องสมุด ระบบอัตโนมัติที่ใช้ในงานประเภทต่างๆ สำหรับห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ การบริหารงานห้องสมุด และระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (MIS) ส่วนความรู้ที่ต้องการศึกษาในระดับปานกลางถึงค่อนข้างน้อยคือ การวิเคราะห์และการจัดหมวดหมู่สารสนเทศระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ข้อเสนอแนะจากผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดคือ ควรมีการจัดอบรมหรือให้การศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในหัวข้อที่ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมีความต้องการศึกษาเพิ่มเติม ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านห้องสมุดควรส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานได้เข้าศึกษาอบรมทางวิชาชีพ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ซึ่งจะนำไปเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสถาบันที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น

คำสำคัญ : บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์-การศึกษาต่อเนื่อง, การศึกษาต่อเนื่อง-ไทย (ภาคใต้), บุคลากรห้องสมุด

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นกระบวนการตลอดชีวิต (life-long process) เพราะจุดจบของการศึกษานั้นไม่มี จะมีแต่การเพิ่มพูนการศึกษาขึ้นเรื่อยๆ (Dewey, 1944 อ้างถึงใน อ่างอิง บัวศรี, 2505, 45) วิธีการในการศึกษาหรือเรียนรู้นั้นอาจมีรูปแบบแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ในระบบซึ่งมีรายวิชาเป็นกิจกรรมที่มีการจัดการโดยมีครูเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เรียน เช่น การเรียนในหลักสูตรของสถาบันต่างๆ หรือการเรียนแบบมีปฏิสัมพันธ์ที่ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสโต้ตอบอย่างไม่เป็นทางการซึ่งกันและกันในเรื่องที่มีความสนใจร่วมกัน ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการฟังบรรยาย เป็นต้น สำหรับการเรียนด้วยตนเองก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของวิธีการศึกษาที่ตั้งอยู่บนความคิดริเริ่มและแรงจูงใจของบุคคล ซึ่งได้แก่ การอ่านหนังสือหรือวารสาร การเขียนบทความหรือหนังสือ การสอน การทำวิจัย และการศึกษาอยู่ที่บ้าน (สมาน ลอยฟ้า, 2536, 45-46) เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการในการศึกษาและเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเองทั้งสิ้น รูปแบบและวิธีการที่กล่าวมานั้นเราสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการศึกษาต่อเนื่อง

(continuing education) เพราะการศึกษาต่อเนื่องเป็นกิจกรรมที่บุคคลในวิชาชีพจะต้องค้นหาลักษณะที่มุ่งหมายเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้และทักษะและทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับงานและวิชาชีพ Stueart (1984 อ้างถึงใน สมาน ลอยฟ้า, 2536, 40) ยังเน้นว่าปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งที่บุคลากรในวิชาชีพกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันคือความล้าสมัย ได้แก่ ขาดความรู้หรือทักษะที่ต้องการเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่หรืองานประจำ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการศึกษาต่อเนื่องเริ่มทวีความสำคัญ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ อย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อวิชาชีพ ตลอดจนจนเป็นที่ยอมรับในเกือบทุกวิชาชีพถึงคุณค่าของการศึกษาต่อเนื่องว่าเป็นวิธีการต่อสู้กับความล้าสมัย นอกจากนั้นยังเป็นวิธีการรักษามาตรฐานของวิชาชีพอีกด้วย

บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีผลทำให้บุคลากรในวิชาชีพเริ่มมีความตระหนักมากยิ่งขึ้นว่า ความล้าสมัยจะกลายเป็นความจริง และจะเป็นอันตรายต่อวิชาชีพ ถ้าบุคลากรใน

วิชาชีพขาดการพัฒนาตนเอง ดังนั้นการศึกษาต่อเนื่องอย่างมีระบบจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคลากรในวิชาชีพทั้งหมด แม้ว่าโดยทั่วไปจะถือว่า การศึกษาต่อเนื่องเป็นความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล ในการที่จะพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพของตน แต่ทั้งบรรณารักษ์หรือผู้ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุด สมาคมห้องสมุด ห้องสมุดและภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จัดว่าเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในฐานะองค์กรและหน่วยงานที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรและขยายโอกาสทางการศึกษาต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี นับเป็นสถาบันการศึกษาอีกแห่งหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอนในด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ทั้งหลักสูตรในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งแสดงถึงศักยภาพที่ภาควิชาจะสามารถเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาต่อเนื่องเป็นอย่างดี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในห้องสมุด การเพิ่มจำนวนรายวิชาใหม่ๆ ในหลักสูตรด้านนี้ มีผลต่อความต้องการเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องของบุคลากรเพิ่มมากขึ้นทั้งสิ้น

และเพื่อยืนยันความต้องการของสังคมในส่วนนี้ จึงได้จัดทำโครงการวิจัยสำรวจความต้องการของสังคมในภาคใต้ต่อการเปิดหลักสูตรต่อเนื่องในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ขึ้นว่ามีความต้องการของสังคมมากน้อยอย่างไร มีความคิดเห็นต่อการศึกษาต่อเนื่องและการจัดดำเนินการด้านการศึกษาต่อเนื่อง รวมทั้งหัวข้อหรือประเด็นความรู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาการเปิดการศึกษาหลักสูตรต่อเนื่อง (2 ปี) ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และเพื่อยกระดับการศึกษาและพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงานให้ทันต่อความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของภาระหน้าที่ในวิชาชีพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการและความคิดเห็นต่อการเปิดการศึกษาหลักสูตรต่อเนื่องและการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเป็นข้อมูล

พื้นฐานในการพิจารณาดำเนินการเปิดหลักสูตรต่อเนื่องให้ตรงกับความต้องการของสังคมในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และเพื่อเป็นการยกระดับการศึกษาและพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดให้ทันต่อความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของภาระหน้าที่ในวิชาชีพ อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้ผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมีความรู้ด้านนี้เพิ่มขึ้น

วิธีการศึกษา

1. ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างครั้งนี้คือ บรรณารักษ์หรือผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุด (ระหว่างปี พ.ศ. 2539-2540) ใน 14 จังหวัดภาคใต้ที่สังกัดหน่วยงานรัฐบาลจำนวน 161 แห่ง ซึ่งได้มาจากวิธีสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นแบบสอบถาม ความคิดเห็นต่อการศึกษาต่อเนื่องและการจัดดำเนินการศึกษาต่อเนื่อง และความรู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม

2.1 การสร้างแบบสอบถาม

1) สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

2) นำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้กับบรรณารักษ์และผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 15 คน เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไข

3) เมื่อปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

2.2 ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้แบ่งออกเป็น 2 ชุด โดยประกอบด้วยคำถามที่มี 2 ลักษณะคือ คำถามแบบปลายปิดที่ผู้วิจัยเสนอให้เลือกคำตอบ และคำถามแบบปลายเปิดที่ผู้ตอบ ตอบได้โดยเสรีดังนี้

แบบสอบถามชุดที่ 1 เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิดเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการสนับสนุนการศึกษาต่อเนื่องในสาขาบรรณารักษ-

ศาสตร์และสาหรณนเทศศาสตร์ให้กับบุคลากรในหน่วยงาน
แบบสอบถามชุดที่ 2 เป็นลักษณะ
คำถามแบบปลายเปิดที่ผู้วิจัยเสนอให้เลือกตอบในตอน
ที่ 1 และเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating
scale) ในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม
คือ ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุด ซึ่งแบบสอบถามแบ่ง
รายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบ
สอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการศึกษา
ต่อเนื่องและการจัดดำเนินการศึกษาต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 ความรู้ที่ต้องการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่ง
แบบสอบถามไปยังผู้บริหารห้องสมุดทั้ง 161 แห่ง เพื่อ
สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการสนับสนุนการ
ศึกษาต่อเนื่องในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสาหรณนเทศ
ศาสตร์ และสอบถามจำนวนบรรณารักษ์ของแต่ละแห่ง
ได้รับกลับคืนมาจำนวน 142 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 88

3.2 ส่งแบบสอบถามไปให้ผู้ปฏิบัติงานใน
ห้องสมุดทั้ง 142 แห่ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา
103 ชุด คิดเป็นร้อยละ 72.5

3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบ-
ถาม พบว่า มีฉบับที่ไม่สมบูรณ์จำนวน 23 ชุด เหลือ
แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 80 ชุด คิดเป็นร้อยละ
77.7 ที่นำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการตามลำดับดังนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบ-
ถามแต่ละฉบับและคัดฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออก

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปกำหนด
รหัสเพื่อบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS/PC⁺

4.3 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามได้นำมา
วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X})
และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยยึดค่าเฉลี่ย
ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

4.51 - 5.00 = มากที่สุด

3.51 - 4.50 = มาก

2.51 - 3.50 = ปานกลาง

1.51 - 2.50 = น้อย

1.00 - 1.50 = น้อยที่สุด

สรุปผลการศึกษา

1. ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
คิดเป็นร้อยละ 83.8 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็น
ร้อยละ 60 มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีทาง
ด้านบรรณารักษศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 70 มีประสบการณ์
ในการทำงานอยู่ในช่วง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.8
มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่หรือพนักงานห้องสมุด คิดเป็น
ร้อยละ 55 มีความพึงพอใจในวิชาชีพอยู่ในระดับมาก
คิดเป็นร้อยละ 48.8 ส่วนใหญ่ไม่เคยศึกษาต่อทาง
บรรณารักษศาสตร์ในระดับที่สูงกว่าวุฒิมัธยมศึกษาเดิม
คิดเป็นร้อยละ 86.3 กิจกรรมทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็น
การอบรมทางบรรณารักษศาสตร์ระยะสั้นเพื่อรับวุฒิปัตรี
การวิจัยหรือร่วมทำวิจัยทางวิชาชีพ และการร่วมประชุม
สัมมนาทางวิชาชีพ จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับ
ปานกลาง

2. ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่อง
และการจัดดำเนินการด้านการศึกษาต่อเนื่อง พบว่า
ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย
ทุกช่วงอายุ ไม่ว่าจะมั่ววุฒิทางการศึกษาในระดับใด หรือ
มีประสบการณ์ในการทำงาน และมีตำแหน่งงานในปัจจุบัน
แตกต่างกันเพียงใด ต่างก็เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่า
การศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร
และการศึกษาต่อเนื่องมีส่วนต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
และวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนาความสามารถเพิ่มมากขึ้น
อีกทั้งมีความคิดเห็นว่าสถาบันการศึกษา หน่วยงาน
ราชการ สมาคมหรือชมรมที่เกี่ยวข้องควรจัดหลักสูตร
และจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ
และความสนใจของผู้เรียนและควรร่วมมือกันในการจัด
กิจกรรมด้านการศึกษาต่อเนื่อง เช่น การอบรม การ
สัมมนา และเห็นด้วยในระดับน้อยในเรื่องการศึกษา
ต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการ (ประชุม, สัมมนา) ที่จะต้อง
ออกค่าใช้จ่ายเอง

3. ในด้านความรู้ที่ต้องการศึกษาเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่งงานในปัจจุบัน พบว่า ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดมีความต้องการความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บสารนิเทศและให้บริการสารนิเทศในระดับมากถึงมากที่สุด และความรู้ที่ต้องการศึกษาในลำดับแรกๆ ได้แก่ ความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่างๆ ของระบบห้องสมุดและระบบเครือข่ายห้องสมุด ระบบอัตโนมัติที่ใช้ในงานประเภทต่างๆ สำหรับห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การบริหารงานห้องสมุด และระบบสารนิเทศเพื่อการจัดการ (MIS)

ส่วนความรู้ที่ต้องการศึกษาในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย คือ การศึกษาวิเคราะห์การจัดหมวดหมู่สารนิเทศระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

จากผลการศึกษารูปได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดมีความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องอย่างไม่เป็นทางการในระดับมากที่สุด โดยสามารถดูได้จากความรู้ต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดต้องการศึกษา ส่วนความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องอย่างเป็นทางการนั้น ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ และมีความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการศึกษาต่อเนื่องอย่างเป็นทางการควรจะต่อเป็นระดับปริญญาโทขึ้นไป

ส่วนผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับอนุปริญญาเป็นบรรณารักษ์กลุ่มที่ต้องการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี และต้องการให้มีสถาบันแห่งใดแห่งหนึ่งรับเข้าเรียนเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพตนเอง ปัญหาที่บรรณารักษ์กลุ่มนี้ประสบอยู่คือ ไม่มีสถานศึกษาหรือสถาบันใดที่เปิดโอกาสให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในสาขานี้ได้ เนื่องจากไม่มีสถาบันที่เปิดสอนต่อเนื่องจากระดับอนุปริญญา แต่จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับอนุปริญญา มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เมื่อพิจารณาจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงไม่มีความคุ้มค่าที่จะเปิดการศึกษาหลักสูตรต่อเนื่อง (2 ปี) ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

อภิปรายผล

ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมทางบรรณารักษศาสตร์ระยะสั้นเพื่อรับวุฒิปัตร หรือการร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาชีพในระดับปานกลาง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะค่าลงทะเบียนสูงเกินไป หรือกิจกรรมการจัดการอบรมทางบรรณารักษศาสตร์ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ เนื้อหาของการจัดกิจกรรมอาจไม่ตรงกับความสนใจและไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ อาจไม่ทราบว่ามีกิจกรรมบรรณารักษศาสตร์ที่ใด เมื่อไร เพราะสถาบันที่จัดกิจกรรมไม่ได้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัดขึ้นให้แพร่หลาย ดังนั้นสถาบันการศึกษา หน่วยงาน สมาคมที่จัดกิจกรรมควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น (พิมพ์พรณ รังสิกรรพุม, 2526, 89)

ส่วนในเรื่องการทำวิจัยหรือร่วมทำวิจัยทางวิชาชีพที่อยู่ในระดับปานกลางเช่นกันนั้น อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีซึ่งอาจจะยังไม่เคยทำวิจัยเลย หรืออาจเป็นเพราะขาดเงินทุนสนับสนุน อีกทั้งในหน่วยงานแต่ละแห่งจะมีผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดจำนวนน้อยเพียง 1-2 คน จึงทำให้มีภาระหน้าที่ประจำมากจนไม่มีเวลาในการทำวิจัย

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องและการจัดดำเนินการด้านการศึกษาต่อเนื่อง พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดทั้งเพศหญิงและเพศชายทุกช่วงอายุ ไม่ว่าจะมียุติทางการศึกษาในระดับใด หรือมีประสบการณ์ในการทำงานและมีตำแหน่งงานในปัจจุบันแตกต่างกันเพียงใด ต่างก็เห็นด้วยมากที่สุดว่าการศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร และการศึกษาต่อเนื่องมีส่วนต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนาความสามารถเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์พรณ รังสิกรรพุม (2526, 83) ที่พบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู มีความเห็นสอดคล้อง

กันว่า การศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร มีส่วนต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ และช่วยพัฒนาการเรียนการสอนและมีความคิดเห็นว่าการศึกษาระบบการศึกษารูปแบบมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร การที่อาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เห็นว่าการศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญ จึงเป็นแรงจูงใจประการหนึ่งที่ทำให้บุคลากรในห้องสมุดต้องการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น

และผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เหตุที่ผู้ปฏิบัติงานด้านห้องสมุดต้องการศึกษาต่อเนื่องคือ ต้องการมีความรู้มากขึ้น ทำให้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ได้ฝึกฝนสติปัญญาและพัฒนาความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ เพราะมาตรฐานการปฏิบัติงานของหน่วยงานเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น รวมถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (Gaver, 1971; Jones, 1977; Conroy, 1978 อ้างถึงใน สมาน ลอยฟ้า, 2536, 40) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วลัยลักษณ์ นนทมะลิ (2530) ที่กล่าวว่าสาเหตุประการหนึ่งที่บรรณารักษ์ต้องการศึกษาต่อเนื่องคือต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลในวิชาชีพเดียวกัน และต้องการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้ทันกับความก้าวหน้าในวิชาชีพ ดังนั้นเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นบรรณารักษ์วิชาชีพที่สมบูรณ์ บรรณารักษ์จึงต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงความรู้และทักษะของตนให้สูงขึ้น และบรรณารักษ์จะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อจะได้ไม่ล้าหลังในงานอาชีพ และจะได้ก้าวหน้าทันโลกของบรรณารักษ์ตลอดเวลา (อุทิน รวยอารี, 2522, 84)

ดังนั้นสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ สมาคมหรือชมรมที่เกี่ยวข้อง ควรจัดหลักสูตรและจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ควรมีการเผยแพร่ความรู้และเทคนิคใหม่ๆ ให้มากขึ้น ซึ่งงานวิจัยของ Gaver (1977, 252-258) Stone (1970, 64-70) และทองกษัตริย์ วัชรโรทยาน (2533) พบว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องจะประสบความสำเร็จเพียงใดขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียน คือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนต้องการและ

สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ สมาคมหรือชมรมที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง เช่น การอบรม การสัมมนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jones (1977) และกรองจิต วาทีสาธกกิจ (2522) ที่พบว่า การร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องจะสามารถจัดกิจกรรมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมมีทางเลือกที่จะศึกษาในสิ่งที่ต้องการศึกษามากขึ้นแล้วยังมีแหล่งเพื่อให้การศึกษาเพิ่มมากขึ้นด้วย

ส่วนเรื่องผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดเห็นด้วยในระดับน้อย คือการที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเองสำหรับการศึกษาต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นและปัญหาต่างๆ รวมทั้งหาวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมน้อยมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เงินเดือนข้าราชการที่ได้รับแทบจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ถ้าต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการประชุมหรือสัมมนานอกสถานที่ด้วยตนเองจะเป็นการเพิ่มภาระมากยิ่งขึ้น ซึ่งงานวิจัยของ พิมพ์วรรณ รังสิกรรพุม (2526, 84) พบว่า อาจารย์ทั้งในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู มีปัญหาในเรื่องขาดทุนทรัพย์สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ ซึ่งอาจารย์ไม่เห็นด้วยในการให้อาจารย์เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการเอง

สำหรับด้านความรู้ที่ต้องการศึกษาในระดับมากถึงมากที่สุด คือความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการจัดเก็บสารนิเทศและให้บริการสารนิเทศ และความรู้ที่ต้องการศึกษาในลำดับแรกๆ ได้แก่ ความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่างๆ ของระบบห้องสมุดและระบบเครือข่ายห้องสมุด ระบบอัตโนมัติที่ใช้ในงานประเภทต่างๆ สำหรับห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การบริหารงานห้องสมุดและระบบสารนิเทศเพื่อการจัดการ (MIS) ดังจะเห็นได้ว่าวิชาความรู้ที่ต้องการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นวิชาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศแทบทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันและช่วยอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น และวิชาความรู้ที่ผู้ปฏิบัติงานด้านห้องสมุดต้องการศึกษาเหล่านี้เป็นวิชาใหม่ๆ ที่เพิ่งเปิดสอนในสถาบันการศึกษา ดังนั้นผู้ที่ปฏิบัติงานห้องสมุดส่วนใหญ่อาจเรียนจบมานานแล้วหรือยังไม่เคยเรียนหรือผ่านการอบรมทางด้านนี้เลย จึงมีความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องในหัวข้อข้างต้นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับก้งานวิจัยของ พิมพรรณ รังสิกรรพุม (2526, 83-84) ที่พบว่าในด้านเนื้อหาวิชาที่อาจารย์ผู้สอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครูต้องการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความรู้หมวดเทคโนโลยีในห้องสมุด ที่จะช่วยให้ได้รับความรู้ที่ทันสมัย ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ การนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ในห้องสมุด และงานวิจัยของ วลัยลักษณ์ นนท์มะลิ (2530) ที่พบว่า เนื้อหาวิชาที่บรรณารักษ์ต้องการศึกษาในระดับมากคือ บริการสารนิเทศที่ทันสมัย และบริการเลือกและเผยแพร่สารนิเทศและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับห้องสมุด แต่แตกต่างจากงานวิจัยของ อุทิน รวยอารี (2522, 82) ที่พบว่า ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาต้องการในระดับสูงส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ห้องสมุด บรรณารักษ์ส่วนมากเห็นความสำคัญของการอ่านและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงมีความต้องการให้มีผู้มาอ่านหนังสือและใช้บริการของห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด และเพื่อให้บุคคลภายนอกวงการได้ทราบและเข้าใจงานของห้องสมุดและบรรณารักษ์ในทางที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่บรรณารักษ์ต้องการความรู้ในเรื่องงานประชาสัมพันธ์ห้องสมุดในระดับสูง

จากผลสำรวจวิจัยครั้งนี้พบว่าความรู้ที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์การจัดหมวดหมู่สารนิเทศระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมีผู้ต้องการศึกษาในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยนั้น อาจเป็นเพราะห้องสมุดในประเทศไทยส่วนใหญ่จะใช้ระบบทศนิยมของดิวอี้ในการจัดหมวดหมู่สารนิเทศ ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันจึงไม่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานแต่อย่างใด จึงทำให้มีผู้สนใจ

ที่จะศึกษาในระดับน้อย

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องอย่างไม่เป็นทางการมีความต้องการศึกษาในระดับมากที่สุด โดยสามารถดูได้จากความรู้ต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดต้องการศึกษา ส่วนความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องอย่างเป็นทางการนั้น ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดเหล่านี้ต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการศึกษาต่อเนื่องอย่างเป็นทางการควรจะต่อเป็นในระดับปริญญาโทขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับก้งานวิจัยของ วลัยลักษณ์ นนท์มะลิ (2530) ที่พบว่าความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์อย่างเป็นทางการนั้น บรรณารักษ์ต้องการศึกษาชั้นปริญญาโทมากที่สุด

ส่วนผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับอนุปริญญาเป็นบรรณารักษ์กลุ่มที่ต้องการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี และต้องการให้มีสถาบันแห่งใดแห่งหนึ่งรับเข้าเรียนเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพตนเอง ปัญหาที่บรรณารักษ์กลุ่มนี้ประสบอยู่คือ ไม่มีสถานศึกษาหรือสถาบันใดที่เปิดโอกาสให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในสาขานี้ได้ เนื่องจากไม่มีสถาบันที่เปิดสอนต่อเนื่องจากระดับอนุปริญญา แต่จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับอนุปริญญามีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เมื่อพิจารณาจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงไม่มีความคุ้มค่าที่จะเปิดการศึกษาหลักสูตรต่อเนื่อง (2 ปี) ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการจัดอบรมหรือให้การศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในหัวข้อที่ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมีความต้องการศึกษา เช่น หัวข้อใหม่ๆ ที่ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีในสภาวะการณ์ปัจจุบัน
2. สถาบันที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาหรือจัดอบรม เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาคได้มีโอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาชีพอีกด้วย

3. ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ควรส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานด้านห้องสมุดได้เข้าศึกษาอบรมทางวิชาชีพ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้อันจะนำไปเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. สถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสถาบันที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันในการจัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานด้านห้องสมุดได้มีทางเลือกศึกษาเพิ่มมากขึ้น และจะเป็นการประหยัดมากกว่าที่ให้สถาบันเดียวดำเนินการ ซึ่งดีกว่าให้แต่ละสถาบันจัดทำโครงการศึกษาต่อเนื่องเองทั้งหมด

5. สถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสถาบันที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการผลิต หรือเป็นผู้ผลิตวารสารที่ให้ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เพิ่มขึ้น หรือให้มีการตีพิมพ์ความรู้ บทความ และความเคลื่อนไหวทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ในวารสารทางวิชาการอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรองจิต วาทีสาธกกิจ. (2522). ความต้องการและความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องทางการพยาบาลในโรงพยาบาลสังกัดสภากาชาดไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา)
- ทองเกษัตริย์ วิชโรทยาน. (2533). การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาพยาบาลในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา)

ธำรง บัวศรี. (2505). บทความทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู.

พิมพ์พรณ รังสิกรรพุม. (2526). ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา)

วัลย์ลักษณ์ นนท์มะลิ. (2530). ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา)

สมาน ลอยฟ้า. (2536). การศึกษาต่อเนื่องในวิชาชีพบรรณารักษ. วารสารห้องสมุด, 37(2), 34-47.

อุทิน รวยอารี. (2522). การศึกษาความต้องการเพิ่มพูนความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. (สำเนา)

Gever, Mary V. (1971). Continuing education to meet the personalized criteria of librarians. *Library Trends*, 20, 118-143.

Jones, Noragh. (1977). *Continuing education for librarians*. Unpublished master's thesis, University of Bradford.

Stone, Elizabeth W. (1970). Librarians and continuing education. *Journal of Education for Librarianships*, 11, 64-70.